

vernieuwen. In De Groot ontmoeten we een negentiende eeuwse kerkhervormer, een opwekkingsprediker van de bovenste plank. In theologisch opzicht wijkt hij ver af van Royaards, want hij kiest radicaal voor een 'verlichte' theologie, die aansluiting zoekt bij de meer humanistisch georiënteerde geestesstromingen. Vanuit politiek perspectief gezien heeft zijn geschiedbeschouwing de implicatie dat het nationale onderwijs in één algemeen christelijke geest gegeven moet worden.

Meningsverschillen waren er ook in een ander opzicht. Op 26 mei 1842 vond de al eerder vermelde vergadering van Tuenda plaats en wel te Utrecht; ook P. Hofstede was aanwezig. Samen met de bestuurders uit Utrecht en Amsterdam spraken ze over de uitbreiding van de werkzaamheden.⁵⁷ Hoogstwaarschijnlijk hadden deze gesprekken betrekking op de oprichting van een nieuwe protestantse maatschappij. Dat maken wij op uit het dreigement van De Groot op de jaarvergadering van Welstand, 25 mei 1842. Hij kondigde daar de oprichting van een concurrerende maatschappij aan, als Welstand bleef vasthouden aan de afwijzing van de Groningse voorstellen.⁵⁸ Maar het liep anders dan De Groot heeft gedacht. Op de vergadering van Tuenda kwam een scherpe verdeeldheid aan het licht en daarbij trok De Groot aan het kortste eind. Hij moest voorlopig alleen aan zijn plan voor een nieuwe maatschappij werken, de Utrechtse en Amsterdamse predikanten hadden hun eigen plannen. Na deze vergadering traden de Utrechtse en Groningse predikanten voorlopig onafhankelijk van elkaar op.

Het eerst werd dit zichtbaar bij de 'besloten' oprichtingsvergadering van de 'Protestantsche Vereeniging onder de Zinspreuk Unitas' (Unitas) op 2 juli 1842 te Den Haag. De Groot bevond zich niet onder de initiatiefnemers. Hij was afwezig en dat had waarschijnlijk te maken met zijn kritiek op de koers die Unitas voorstond. De 'Acte van Grondlegging' van Unitas draagt de duidelijke sporen van het meningsverschil. De Acte typeert de nieuwe vereniging als volgt: 'Eenheid in geloof en liefde is haar beginsel. Handhaving van het Protestantisme in Nederland is hare leuze. Verbinding van stoffelijke krachten, zal haar lichamelijk wezen, -hare ziel de verhooging van het geestelijk leven zijn.' Opmerkelijk is het gebruik van de term handhaving, het latijnse werkwoord daarvoor is *tueri*. De oprichters van Unitas wilden in de verdedigende geest van Tuenda werkzaam zijn.

57. Archief Hofstede de Groot, 4a. Rooijens aan de De Groot, 14 mei 1842.

58. De Vries, *150 jaar Welstand*, 212.